

УДК 342.72/.73 (477)

Некряч Анастасія Іванівна

проректор з питань розвитку
Київського міжнародного університету,
доктор політичних наук, доцент

РОЗВИНЕНА МІСЦЕВА ДЕМОКРАТІЯ – ГАРАНТ ВХОДЖЕННЯ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ (ПОЛІТОЛОГІЧНИЙ ЗРІЗ)

***Анотація.** У статті здійснюється аналіз становлення місцевої демократії в складних реаліях українського сьогодення, визначається роль і місце територіальної громади в зміцненні демократичних засад у контексті нових підходів трансформації публічної влади на місцевому рівні.*

***Ключові слова:** держава, місцева демократія, децентралізація, європейська цивілізація, місцеве самоврядування, територіальна громада, статут територіальної громади, місцева влада, місцеві вибори, збори, місцеві ініціативи, електронні петиції.*

Некряч А. И. Развитая местная демократия – гарант вступления Украины в европейское цивилизационное пространство (политологический срез)

***Аннотация.** В статье проводится анализ становления местной демократии в сложных условиях украинского государства, определяется роль и место территориальной громады в укреплении демократических основ в контексте новых подходов трансформации публичной власти на местном уровне.*

***Ключевые слова:** государство, местная демократия, децентрализация, европейская цивилизация, местное самоуправление, территориальная громада, статут территориальной громады, местная власть, собрания, местные инициативы, электронные петиции.*

Nekryach A. I. Development of local democracy – the guarantor of Ukraine's accession to the European civilization (political section)

***Annotation.** In this article the analysis of the formation of local democracy in the difficult realities of the Ukrainian state, defines the role and place of the territorial community in strengthening democratic principles in the context of new approaches to transforming public authorities at local level.*

***Keywords:** state, local democracy, decentralization, European space European civilization, local government, local community, charter of local community, local government, local elections, meetings, local initiatives, electronic petition.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. У комплексі завдань, які є визначальними на сучасному етапі розвитку Української держави, особливо в контексті подій, що відбуваються впродовж двох останніх 2014-2015 років, визначається здійснення адміністративно-територіальної реформи, децентра-

лізації влади та всебічний розвиток на цьому підґрунті місцевої демократії. Україна, без перебільшення, переживає чи найскладніші випробовування за роки незалежності. Тому збереження цілісності держави, непорушності її кордонів, стабільності та безпеки її громадян – це ті пріоритетні напрямки, які еліта мусить вирішити якнайшвидше. Проте реалізувати це стратегічне завдання можна за умов, коли центр виявлятиме політичну волю щодо реалізації своїх планів, а регіони, місцева влада володітиме всією сукупністю організаційних, правових, фінансових засобів для належного життєзабезпечення населення. Водночас трансформаційні зміни, що відбуваються в українському суспільстві, потребують докорінного відродження демократичних засад на місцевому рівні, які б орієнтували населення на європейські цінності і базувалися на національних традиціях, звичаях українського етносу. Усе це актуалізує потребу дослідження зазначених проблем в умовах розпочатого реформування публічної влади і власне визначило мету цієї статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з цієї проблематики дозволив з'ясувати, що питанням розвитку, становлення місцевої демократії науковцями надається великого значення. Так, теоретичні та практичні доробки функціонування територіальних громад і розвитку місцевої демократії напрацьовано багатьма вітчизняними науковцями (праці Баймуратова М., Батанова О., Борденюка В., Іжі М., Кампо В., Корнієнка М., Кравченка В., Кураса І., Кресіної І., Лопушинського І., Лугового В., Малиновського В., Михальченка М., Пухтинського М., Андресюка Б., Гошка А., Орзіха М., Привалова Ю., Рудича Ф., Саєнка Ю., Ткачука А. та інших). Розкриваючи різні аспекти діяльності місцевої влади й органів місцевого самоврядування, науковці наголошують на потребі зміцнення місцевої демократії, що залежить від багатьох чинників і не народжується автоматично, її потрібно виборювати, захищати. Історія відстоювання людьми свого природного права на достойне життя – вагоме цьому підтвердження.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте реалії, що відбуваються в нашій державі, масштабні, доленосні зміни і трансформації потребують дальшого наукового дослідження феномену місцевої демократії в сучасних умовах державотворення, пошуку ефективних її форм для збалансованого розвитку територіальних громад, переосмислення колишніх пріоритетів і цінностей.

Формулювання цілей статті. Мета дослідження – розкрити роль і місце місцевої демократії в розбудові Української держави та вплив на ці процеси територіальної громади в умовах розподілу влади на принципах децентралізації та субсидіарності.

Виклад основного матеріалу. Складні, суперечливі процеси, які відбуваються нині на теренах нашої держави, переконують, що назріла нагальна потреба адміністративної реформи, розподілу влади, здійснення демократичних перетворень на всіх рівнях управління та налагодження конструктивних взаємин у форматі «центр, регіони, органи місцевого самоврядування». Ця потреба зумовлена глибокою системною кризою, що охопила політичну, економічну, культурну, соціальну та військову сфери. На нашу думку, проведення реформ суттєво знизило б градус «кипіння» в суспільстві, пов'язаного з анексією Криму, окупацією частини території Донецької та Луганської областей, сприяло б суспільній стабілізації. У цій ситуації можна лише підтримувати рішучі кроки центру, вітчизняної еліти щодо модернізації державного управління, намагання подолати корумповані схеми на всіх рівнях управління, проведення комплексної перебудови чинної територіальної організації влади з метою оптимізації та збалансування регіональних і місцевих інтересів.

Індикатором же, який би засвідчив позитивні зрушення, може стати лише демократизація всіх сфер місцевого життя. Якщо неупереджено оцінювати сучасний стан місцевої демократії, то слід зауважити, що за роки незалежності Українська держава більше декларувала демократичні засади ніж упроваджувала їх на практиці. Ігнорування прямих й опосередкованих форм демократії,

місьцевих ініціатив, відсутність місьцевих референдумів, дорадчих опитувань, непрозорість підготовки та ухвалення рішень призвели до невдоволення діями влади, зокрема місцевої, зумовили найбільше протистояння між правлячою елітою та населенням, унаслідок чого збільшився брак довіри до владних інститутів. І нині він є чи не найбільшим за роки незалежності.

У такій ситуації об'єднання наявних у державі політичних, економічних, дипломатичних важелів для збереження цілісності держави, непорушності її кордонів, забезпечення стабільності й безпеки своїх громадян – стає першочерговим. І важливо, щоб процес «перезавантаження» публічної влади відбувався безпосередньо за участю самих людей. Це алгоритм дій для нинішньої влади, її «дорожня карта».

Якщо говорити про особливість вітчизняного самоврядування з погляду розбудови місцевої демократії, то, на нашу думку, вона полягає в тому, що цей самоврядний інститут міцно вмонтований у загальнодержавну систему управління, характеризується високим ступенем ієрархічності, підпорядкованості, що суттєво гальмує проведення соціально-економічних перетворень, вносить дисбаланс у повсякденне життя територіальних громад і не забезпечує повною мірою суспільні й колективні потреби людей. Проте оптимізму тут додає та обставина, що нові укрупнені територіальні громади як базові ланки оновленої системи місцевого самоврядування зможуть уже найближчим часом заявити про себе як активні суб'єкти місцевого життя, тому що розпочатий процес децентралізації попри всі прорахунки все-таки наблизить управління до людей, дозволить зрештою мешканцям територіальної громади отримувати те, що їм потрібно в повсякденному житті. І тут, безперечно, багато чого залежить від того, як швидко нові центри укрупнених територіальних громад зорієнтуються в масиві тих проблем, які нагромадилися за роки, і зможуть віднайти відповідні механізми для оперативного їх розв'язання.

Варто зауважити, що сам феномен територіальної громади полягає в тому, що це колектив людей, об'єднаний спільним проживанням, інтересами,

нерухомим майном, який разом здійснює свою діяльність, з'ясовує питання, що впливають із колективних інтересів мешканців, і згідно з Конституцією України та законами України, статутом територіальної громади зараховані до предметів відання місцевого самоврядування, а також інших питань, що входять до компетенції державних структур, але делеговані органам місцевого самоврядування.

По суті територіальна громада, залишаючись первинним суб'єктом місцевого самоврядування, є основним носієм його функцій і повноважень, солідарної відповідальності за все, що відбувається в межах її території. Це серцевина, матриця, ключова ланка, базова опора структури місцевого самоврядування, що постійно оновлюється, самоорганізовується, самовдосконалюється. Саме такі нові за змістом, а не формою громади виникають у ході децентралізації влади. Законодавчим же підґрунтям для цього має стати новий Закон про територіальну громаду з тим, щоб остання набула ширшого кола повноважень, отримала матеріально-фінансові ресурси для вирішення локальних (місцевих) справ, тому що лише спроможні і дієздатні громади закладають реальне підґрунтя зміцнення місцевої демократії в усіх її виявленнях. І власне, чим вища інтеграція людей у межах територіальної громади, тим вищий ступінь довіри мешканців до структур влади, органів самоврядування та посадових осіб.

До форм діяльності територіальних громад, які розширюють демократичний простір, можна віднести місцеві вибори, референдуми, місцеві ініціативи, петиції, загальні збори громадян за місцем проживання, громадські слухання, відкликання депутатів і виборних посадових осіб місцевого самоврядування, індивідуальні й колективні письмові звернення, опитування й анкетування з питань діяльності місцевого самоврядування, громадську експертизу, громадські роботи з благоустрою територій, надання послуг соціально незахищеним категоріям населення, участь мешканців у роботі органів

місцевого самоврядування, обговорення проектів рішень ради, участь у масових акціях тощо. Цей перелік не вичерпує всіх форм, оскільки їх значно більше.

На нашу думку, для закріплення основ місцевої демократії потрібно правовим шляхом усунути чинне двовладдя на місцевому рівні. Наявність двох гілок влади – органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій, причому з дублювальними функціями, повноваженнями та компетенцією, лише імітує самоврядування і суттєво перешкоджає розвитку місцевої демократії. Останнім часом у мешканців територіальних громад сформувалося побоювання з приводу доцільності введення двох інститутів – старости (польська модель) і префекта (французька модель). Нівелювати ці небезпідставні хвилювання можна різним шляхом, один з яких – законодавчий: закріпити практику обрання на місцевому рівні не лише депутатського корпусу, а й окремих посадових осіб і, урахувавши суспільне замовлення на відкритість інститутів виконавчої влади, обирати тих же старост і префектів. Другий – формування дієвої системи стримувань і противаг між представниками державної гілки влади й органами місцевого самоврядування, яка зможе запобігти протистоянню і користування чужими повноваженнями, а отже й чужою владою.

А щодо прямих форм демократії – виборів, то закріплена норма Законом України «Про місцеві вибори» обрання депутатського корпусу винятково на пропорційній основі об'єктивно вимагає структурованої партійної системи, яка поки що в нашій державі не сформувалась. Без неї ж будь-які місцеві вибори стануть не реальним відтворенням народовладдя, а його імітацією.

Одним із засобів участі населення в повсякденному житті громади, безпосереднього їхнього волевиявлення є загальні збори жителів за місцем проживання. Чинний Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» (стаття 1) визначає, що збори – це зібрання всіх або частини жителів села, селища, міста для вирішення питань місцевого значення. Це форма народовладдя та реалізації конституційних прав і свобод людини і громадянина, форма

відтворення природних прав людей, механізм зворотного зв'язку між громадянами і державою, який об'єднує мешканців громади або її частини для обговорення та ухвалення рішень з найбільш суспільно значущих справ.

Однією з переваг зборів є те, що вони можуть проводитися досить оперативно, адже якщо прямі форми демократії – вибори, референдуми – потребують ретельної організаційної підготовки, обов'язкового голосування з тим, щоб не порушувалося волевиявлення громадян, то збори збирають мешканців усіх разом, в одному місці, на одній території. Під час обговорення жителі мають змогу висловлювати власні думки, аргументувати позиції, вести відкриту дискусію, полеміку, звертатися безпосередньо до представників місцевої влади з пропозиціями та рекомендаціями. У цілому збори – демократичний інструмент, оскільки безпосередньо влада може почути позицію мешканців громади або ж її частини, звернути увагу на наявні проблеми і відразу відреагувати на них, пояснити причини, через які те чи інше питання не з'ясовується або ж затягується в часі, а також інформувати населення про свої поточні справи та перспективи розвитку.

Аналізуючи характер питань, які обговорюються на зборах громадян, можна дійти висновку, що найчастіше розглядаються земельні відносини, благоустрій, екологічна ситуація, тарифи на житлово-комунальні послуги, облаштування прибудинкової території, вулиць, скверів, парків, розвиток соціальної інфраструктури (дитячих, майданчиків, парків відпочинку) тощо. Збори ухвалюють рішення щодо створення рад будинкових, вуличних, квартальних рад, дільничних комітетів і мікрорайонів, громадських рад. На них також можуть попередньо проводитись обговорення проектів рішень рад та їх виконавчих комітетів; заслуховуватися звіти посадових осіб органів місцевого самоврядування та керівників комунальних підприємств; порушуватися перед відповідними органами колективні звернення мешканців і надаватися дозволи на розміщення та будівництво об'єктів торгівлі у відповідному мікрорайоні або районі.

Регламентує порядок підготовки і проведення зборів громадян відповідна Постанова Верховної Ради України від 17 грудня 1993 року, що визнає їх як складник системи місцевого самоврядування. Принагідно зазначимо, що в Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» не визначено жодної статті, яка дозволяла б брати участь у загальних зборах особам без громадянства, що порушує їх право на участь у місцевому житті, адже частина громадян інших держав, які постійно проживають на певній території, володіють майном, сплачують місцеві податки, водночас обмежена в правах щодо участі в житті територіальної громади. Тому наявність відповідних правових норм надала б їм таку змогу, створила умови для формування по-справжньому дієздатних територіальних громад, закріпила б демократичні засади на місцевому рівні, активізувала б інститути громадянського суспільства як підґрунтя розбудови соціальної, демократичної та правової держави.

Окрім цього, збори – це форма колективного з'ясування питань, особистої участі людей, пряме їх включення до самоврядного процесу, оволодіння ними самоврядної практики та цивілізованих підходів щодо розв'язання місцевих питань. На нашу думку, це допомагає підвищувати громадянську активність пересічного мешканця, адже він вільно може висловлювати власне судження, аргументувати, залучаючись до розв'язання спільних проблем. Зрештою, це дає змогу реалізувати йому своє природне право на участь в органах місцевої влади, сприяти оптимізації управління на місцевому рівні за принципом: кожен вирішує сам за себе, а всі разом несемо солідарну відповідальність за своє майбутнє. Надзвичайно важливо, щоб новоутворені центри укрупнених територіальних громад повною мірою використали надане їм право, щоб кожен відчував себе справжнім господарем на своїй території, землі.

На практиці, окрім загальних зборів, що розширюють демократичне середовище на місцевому рівні, активніше почали використовуватися такі форми, як віче, майдан. Народжені самим життям, залишаючись подекуди досить радикальними за формою і змістом, вони суттєво впливають на місцеву еліту,

мотивуючи останню ухвалювати конкретні рішення з тих проблем, що найбільше хвилюють людей.

До власне нових форм демократії можна зарахувати електронне звернення та електронні петиції. У липні 2015 року Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян» щодо електронного звернення та електронної петиції», який набуває чинності 28 жовтня 2015 року. У ньому визначається (стаття 5), що звернення можуть стосуватись органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, до повноважень яких належить вирішення порушених у зверненнях питань. Звернення за кількістю людей, що його подають, можуть бути індивідуальними чи колективними. Особливою формою колективних звернень громадян до Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, органів місцевого самоврядування є електронна петиція, що передається через офіційний веб-сайт органу, якому вона адресована, або веб-сайт громадського об'єднання. Електронна петиція не може містити заклики до повалення конституційного ладу, порушення територіальної цілісності України, пропаганду війни, насильства тощо. Поза будь-яким сумнівом, електронна петиція закладає цілком цивілізовані підходи в спілкуванні людей з владними інституціями, сприяє налагодженню більш об'єктивного зворотного зв'язку з населенням.

Варто зазначити, що петиції як форма демократії, використовуються в багатьох країнах Європейського Союзу і їх доцільність вже підтвердилася нетривалою вітчизняною практикою. Так, електронні петиції до Президента України досить швидко набрали необхідну кількість (а це 25 тисяч підписів), для того, щоб застосовувалися жорсткіші заходи покарання до чиновників за хабарі. Ідеться про голів рад, сільських, селищних і міських голів, судів, прокурорів, полісменів, митників. Українці також пропонують запровадити голосування у Верховній Раді України за відбитками пальців, скасувати розмитнення автомобілів, а також дозволити вільне носіння зброї тощо. Немає сумніву в тому,

що коли Закон щодо електронних петицій повністю набуде чинності, мешканці територіальних громад використають цю можливість для донесення місцевій владі найактуальніших проблем своїх територій.

Зміцнюють місцеву демократію місцеві ініціативи. Щодо них стаття 9 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» зазначає таке: члени територіальної громади мають право ініціювати розгляд у раді в порядку місцевої ініціативи, будь-якого питання, віднесеного до відання місцевого самоврядування. Порядок внесення місцевої ініціативи на розгляд ради визначається представницьким органом місцевого самоврядування або статутом територіальної громади. Місцева ініціатива, внесена на розгляд ради у встановленому порядку, підлягає обов'язковому розгляду на відкритому засіданні ради за участю членів ініціативної груп. Рішення ради, ухвалене з питання, внесеного на її розгляд шляхом місцевої ініціативи, обнародується в порядку, установленому органом самоврядування або статутом. Це волевиявлення членів територіальної громади через ініціювання розгляду відповідною радою питань місцевого значення. Коло цих питань багатоманітне, а саме: соціально-економічний спектр, благоустрій, санітарний стан територій, місцеві податки та збори, комунальне майно, місцеві референдуми, плебісцити, тарифи тощо.

Місцеві ініціативи допомагають залучати населення територіальної громади до участі в роботі органів місцевого самоврядування, органів самоорганізації населення, виконавчих структур, сприяють забезпеченню належного рівня адміністративних, комунальних та інших послуг, демократичності самоврядного процесу, що відповідає курсу нашої держави на стабілізацію суспільства та інтеграції до європейського цивілізаційного простору.

Важливим документом, що розширює демократичні засади на місцевому рівні, є статут територіальної громади. Його призначення – забезпечення ефективного управління відповідною територією, регламентації окремих

процедурних питань, пов'язаних зі здійсненням місцевого самоврядування на відповідній території, заповненням правових прогалин у сфері реалізації прав, інтересів і повноважень територіальної громади та створюваних нею органів.

Практика впровадження статутів територіальних громад має давню традицію. Вона сягає часів середньовіччя – від доби становлення і розвитку Магдебурзького права. Нині статутне право широко використовують громади таких країн, як США, Англія, Німеччина, Австрія, Польща, Франція та багато інших. Через них суттєво доповнюються, конкретизуються, деталізуються процедурні моменти, що виникають під час реалізації законів. Міжнародна практика засвідчує, що статутне право не порушує владу закону, перед яким усі рівні.

Українські міста Хуст, Тячів, Львів, Жовква, Миколаїв (Львівської області), Кам'янець-Подільський, Луцьк, Житомир, Полтава, Новгород-Сіверський, Ніжин, Переяслав-Хмельницький, Чернівці – це далеко не повний перелік міст, які свого часу застосовували статутне право.

Чинне законодавство про місцеве самоврядування (зокрема стаття 19 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні») закріплює, що з урахуванням національно-культурних, історичних, соціально-економічних особливостей, дбаючи про забезпечення прав і свобод членів територіальної громади, гідних умов їхнього життя, розвиваючи і зміцнюючи демократичні, соціальні та правові основи їх діяльності, спираючись на кращі традиції українського та європейського самоврядування та користуючись своїм правом, наданим Конституцією України, Європейською хартією місцевого самоврядування, кожна територіальна громада може мати статут, у якому закріплюється система місцевого самоврядування, форми й порядок здійснення територіальною громадою функцій і повноважень та статус органів і посадових осіб, депутатів відповідної ради та органів самоорганізації населення.

Нині більшість міст України мають статути територіальних громад. Свого часу такі статути ухвалені територіальними громадами двох районів у містах –

Суворовського у м. Херсоні та Придніпровського у м. Черкасах. Незважаючи на те, що районні в місті ради є однією із найуразливіших ланок системи місцевого самоврядування, оскільки повністю залежать від міської ради, використовуючи конституційне право, ці ради ухвалили власний статут. У ньому, зокрема, визначено місце органів самоорганізації населення в загальній системі самоврядування, порядок підготовки та проведення загальних зборів, матеріально-фінансової основи та відповідальність посадових осіб перед членами громади. Статути сприяли вирішенню низки питань в індивідуальному секторі, установленню конструктивнішого співробітництва з громадськими організаціями, суб'єктами підприємництва, що здійснюють свою роботу на території громади.

Статутом, як відомо, можна регулювати багато інших питань у сфері внутрішньої організації територіальної громади; формування органів самоорганізації населення; принципи організації виконавчих органів місцевої ради; управління комунальною власністю; порядок використання комунальних об'єктів та установ громадського призначення; порядок скликання сесії ради для розгляду електронної петиції, установлення кількості громадян на її підтримку до органів місцевого самоврядування та строку зборів підписів (стаття 23 Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян» щодо електронного звернення та електронної петиції»). Статут виконує своєрідну функцію індикатора здатності територіальної громади, органів і посадових осіб місцевого самоврядування самостійно з'ясовувати питання місцевого значення, реалізувати функції та повноваження місцевого самоврядування на належному рівні.

Ураховуючи розпочате реформування публічної влади, що відбувається в нашій державі, усім громадам доцільно ухвалити власні статути, які допоможуть не лише ліквідувати правові прогалини, упорядкувати самоврядні відносини, які з певних причин не знайшли свого відбиття в законах, нормативно-правових актах, що стосуються місцевого управління, а й збалансувати систему

управління, у якій якнайбільше буде самоврядування і якнайменше – директив зверху.

Статут значно розширює демократичне поле, надаючи рівні можливості мешканцям територіальних громад брати участь у житті міст, районів, сіл, селищ, істотно збільшує контроль громадськості за діяльністю місцевої влади, захищає людей від свавілля влади, посадовців, посилює відповідальність останніх за розвиток самоврядності, гарантує конституційні права громадян, створює умови для розв'язання суспільних проблем із максимальним наближенням влади до громади, формує правове середовище для утвердження муніципальної демократії, закладає сприятливі умови для ефективного функціонування системи місцевого самоврядування в цілому, що є надзвичайно важливою умовою для реформування всіх сфер, упровадження у вітчизняну практику європейських цінностей і стандартів.

Поширеним способом розв'язання місцевих справ у багатьох країнах з розвиненими демократичними традиціями є референдуми, дорадчі опитування. Вітчизняна практика засвідчує, що цей інститут демократії використовується нечасто. Підтвердженням цьому є те, що референдуми за 24 роки були більше винятком ніж звичною практикою. Принаймні їх було зафіксовано не більше 30 по всій території країни. Це стало наслідком відсутності належного правового поля, оскільки чинний Закон «Про Всеукраїнський та місцеві референдуми», ухвалений ще 1991 року, не враховує реалій, що сталися за роки незалежності, та відсутності політичної волі в місцевій еліті щодо ініціювання місцевих референдумів.

Зміцнюють місцеву демократію добре налагоджені канали інформації. Мешканці територіальних громад мають бути добре поінформовані з приводу того, що відбувається в межах їхньої території. Варто зазначити, що ступінь інформованості їх щодо місцевих проблем різний. Зазвичай, лише незначна частина з них цікавиться, чим займається місцева влада та які питання вирішує від їх імені. Тому відкритість, прозорість, доступність щодо діяльності органів

місцевого самоврядування стають ключовою умовою довіри до місцевих інституцій та підтримки розпочатих реформ на всіх рівнях управління.

Висновки з даного дослідження. Проведений аналіз засвідчує, що для стабілізації суспільства й ефективного функціонування держави потрібне забезпечення балансу загальнодержавних інтересів з інтересами регіонів з опорою на засади унітарності та непорушності кордонів. Проте в умовах, коли окремі територіально-адміністративні одиниці перебувають майже в стані війни з сусідньою державою, вимагаючи проведення місцевих референдумів, коли певна частина людей абсолютно безпідставно декларує ідею федералізації, а сепаратистські настрої продовжують дестабілізувати ситуацію в суспільстві, завдаючи значної шкоди цілісності країни, проведення політичної, регіональної реформ, забезпечення оптимального співвідношення децентралізації та централізації влади, розвитку місцевої демократії, використовуючи для цього можливості, які закладені в концепції реформування публічної влади, стає першочерговим у діях влади.

Адже саме недосконалість розмежування компетенції та повноважень між центральними гілками влади, центром і регіонами, місцевим самоврядуванням та органами державної адміністрації призвела до дублювання змісту та форм роботи місцевих гілок влади, суперечностей і протистояння між ними, політичними партіями, громадськими організаціями, які здебільшого прагнули реалізувати власні корпоративні, партійно-політичні проекти і недостатньо переймалися проблемами населення. Мешканці територіальних громад були вилучені з процесу підготовки та ухвалення рішень на місцевому рівні, майже не впливали на діяльність обраних депутатів, посадових осіб. Як доконаний факт слід визнати, що влада відірвалася на небезпечну відстань від власного народу, і якщо ситуацію не виправляти, то наслідки цього можуть стати непередбачуваними.

Тому реформи, запропоновані чинною владою, мають закладати міцне підґрунтя для розвитку регіонів, надавши їм більше автономності, самостійності,

фінансових ресурсів. Це, у свою чергу, сприяло б зміцненню місцевої демократії, створенню такого самоврядного середовища, у якому кожен мешканець територіальної громади міг би брати участь у діяльності органів місцевого самоврядування, долучатися до контролю за їх діяльністю, вести конструктивний діалог з місцевою владою, уносити пропозиції щодо поліпшення її роботи.

Тут принагідно можна було б зіслатися на зарубіжний досвід. Насамперед це стосується тих країн, у яких державна політика щодо місцевих громад є виваженою та збалансованою, конструктивною, де законодавство враховує регіональні особливості, де принцип субсидіарності не декларується, а реально визнаний основоположним в управлінні, а залучення населення, представників бізнесових кіл, суб'єктів підприємницької діяльності, лідерів політичних партій, активістів громадських структур в управління державними та місцевими справами стало звичною практикою і розглядається як найвищий показник цивілізованості суспільства, досконалості й ефективності відносин між людьми. До таких можна зарахувати такі країни, як Швеція, Польща, Німеччина, Бельгія, Чехія тощо.

Тому, виходячи з потреби забезпечення цілісності Української держави, непорушності її кордонів, з огляду на пріоритетність курсу на європейську інтеграцію, зміцнення місцевої демократії є не лише нагальним саме з цих обставин, але й тому, що вона стає дієвим засобом оптимізації управління, гарантією захисту прав і свобод населення як джерела і носія влади, зокрема на місцевому рівні, потужним чинником «перезавантаження» статусу мешканця з об'єкта впливу на повноправного свідомого суб'єкта розбудови територіальної громади. Саме через розвинену місцеву демократію закладаються основи солідарної відповідальності кожного мешканця і всього населення за стан справ. І чим міцніша ця солідарність, тим цивілізованішим є суспільство і його громадяни, тим більше можливостей і важелів отримує людина для участі в

місьцевому управлінні, для реалізації свого природного права на місьцеве самоврядування.

Зрештою місьцева демократія – це підґрунтя, опора демократичної, цивілізованої, соціально спрямованої держави. Це своєрідна вежа, з висоти якої завжди можна оцінити здобутки і прорахунки у сфері державного будівництва. Це ще віддзеркалення того, наскільки гідним є якість і рівень нашого буття та наскільки кожен з нас відчуває себе справжнім господарем власної долі.

Перспективи подальших розвідок. У подальшому плануємо проаналізувати особливості реалізації такої політики в інших державах, зокрема з розвиненою демократією та пострадянських.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Іжа М. М. Система регіонального управління: світовий досвід та Україна: автореф. дис. доктора політ. наук / Іжа М. М. – К., 2011. – 36 с.
2. Колодій А. Основи демократії: підруч. для студ. вищ. навч. закл. [3-тє вид., оновлене і доп.] / Колодій А. (ред.). – Л.: Астролябія, 2009. – 832 с.
3. Кресіна І. О. Демократія і регіональна еліта: політико-правові проблеми влади в столиці України – місті Києві : монографія / Кресіна І. О., Коваленко А. А., Молибога Р. М., Перегуда Є.В. – К.: Логос, 2005. – 216 с.
4. Куйбіда В. С. Місьцеве самоврядування в Україні в контексті розвитку місьцевої демократії : монографія / Куйбіда В. С., Куйбіда М. С., Бабінова О. О. – Хмельницький: вид-во ХУУП, 2008. – 467 с.
5. Лациба М. В. Місьцева демократія в Україні: нові стандарти в Україні / Лациба М. В., Лукеря І. М., Лащук-Огданська Л. О. – К.: Агенство «Україна», 2013. – 236 с.
6. Малиновський В. Я. Концептуальні засади трансформації територіальної організації влади України: регіональний та місьцевий рівні : автореф. дис. доктора політ. наук / Малиновський В. Я. – К., 2011. – 36 с.
7. Місьцева і регіональна демократія в Україні: моніторинговий звіт Конгресу Ради Європи від 31.10.2013 [Електронний ресурс]. // Офіційний сайт програми Ради Європи [«Посилення інституційної спроможності органів місьцевого самоврядування в Україні»]. – Режим доступу: <http://www.slg-soe.org.ua/місьцева-і-регіональна-демократія-в-ук/>
8. Мудрик Ю. С. Суперечності та виклики сучасної демократії / Ю. С. Мудрик // Гуманітарні студії: збірник наукових праць: Вип.7. ; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2010. – С. 171-178
9. Опанасюк В. Раціональність демократії: від теорії до практики / Опанасюк В. // Політичний менеджмент. – 2010. – С. 172–174. Спеціальний випуск.
10. Постанова ВРУ «Про план законодавчого забезпечення реформ в Україні» від 04.06.2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/509-19>
11. Постанова КМУ «Про затвердження державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» від 6 серпня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>

12. Рекомендація 102 (2001) та Резолюція 123 (2001) Конгресу місцевих та регіональних влад Європи щодо місцевої та регіональної демократії в Україні // Місьцеве самоврядування: 10 років здобутків / за ред. М. Пухтинського. – К., 2002. – С. 348–367.
13. Україна имеет «дефектную демократию» – эксперты [Електронний ресурс] // Украинская правда. – 20 февраля 2008. – Режим доступа : www.pravda.com.ua/rus/news/2008/02/20/4433927/?attempt=1
14. Хачатурян Х. В. Місьцева демократія: вітчизняний та зарубіжний досвід : навчальний посібник / Хачатурян Х. В., Некряч А. І. – К.: КиМУ, 2014. – 346 с.
15. Баймуратов М. А. Европейские стандарты локальной демократии и местное самоуправление в Украине / Баймуратов М. А. – Х.: Владос, 2000. – 167 с.
16. Баронов І. Базові параметри демократії / Баронов І. // Вибори та демократія: науково-просвітницький журнал / Інститут виборчого права; Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія». – К., 2008. – № 4(18). – С. 29-36.
17. Батанов О. Конституційно-правовий статус територіальних громад : монографія / Батанов О. ; за заг. ред. Погорілка В. Ф. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – 512 с.
18. Врублевський О. С. Співробітництво територіальних громад (бібліотечка місцевого самоврядування) / О. Врублевський. – К.: ІКЦ «Легальний статус», 2014. – 56 с.
19. Європейська хартія місцевого самоврядування: міжнародний документ [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_036
20. Закон України «Про внесення змін до Закону України Про звернення громадян щодо електронного звернення та електронної петиції» від 2 липня 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/577-19>
21. Закон України «Про засади державної регіональної політики» від 5 лютого 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/156-19>
22. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 5 лютого 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/157-19>
23. Закон України «Про місцеві вибори» від 10 серпня 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0167359-15>
24. Закон України «Про ратифікацію Додаткового Протоколу до Європейської хартії місцевого самоврядування про право участі у справах органу місцевого самоврядування» від 2 вересня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1664-18>
25. Чабаніна М. Критерії демократичності функціонування органів державної влади / Чабаніна М. // Сучасна українська політика : Вип.21. – К.: Центр соціальних комунікацій. 2011. – С. 127-130.

Statement of the problem. In the complex tasks that are crucial in the current development of the Ukrainian state, determined implementation of administrative-territorial reform, decentralization of power and the full development of this ground of local democracy. Ukraine, without exaggeration, or going through the most difficult test since independence. Therefore, preserving integrity, inviolability of its borders,

stability and security of its citizens – these are the priorities that the elite should decide as soon as possible.

Urgency. To implement this strategic task can be in a situation where the centre will identify political will to implement their plans, and the regions, local authorities will have the totality of organizational, legal and financial means for the proper sustenance of the population. However, transformational changes taking place in Ukrainian society need a radical revival of democratic principles at the local level, which would be oriented population to European values and based on national traditions, customs Ukrainian ethnos. All these updates need to study these problems in terms of reform initiated by public authorities and private determined the purpose of this article.

The purpose of the article – to reveal the role and place of local democracy in building the Ukrainian state and the impact of these processes of territorial community in terms of distribution of power on the principles of decentralization and subsidiarity.

Our task was to study – to study the phenomenon of local democracy in modern conditions of state, the search for effective forms of sustainable development for local communities, former rethinking priorities and values.

Summary. Speaking of feature national government in terms of the development of local democracy, it is this self-governing institution firmly embedded in national control system, a high degree of hierarchy, subordination, which significantly hampers the socio-economic transformation brings imbalance in the everyday life of communities and does not provide full social and collective needs of people. But adds optimism is the fact that the new enlarged municipalities as basic units of local government updated in the near future will be able to express themselves as active agents of local life, because the decentralization process initiated despite all the mistakes still bring governance to the people, will territorial community residents eventually get what they need in everyday life.

Conclusions and outcomes. To stabilize the society and the state to function effectively need to balance national interests with the interests of regions based on the

principles of unitary and inviolability of borders. Therefore, the reform proposed by the current government should lay a solid foundation for development of the regions, giving them more autonomy, independence, financial resources. This would contribute to strengthening local democracy, creation of the self-governing environment in which every resident of the territorial community could participate in the activities of local government involved to monitor their activity, maintain a constructive dialogue with local authorities to submit proposals to improve its work.